

MANUALIA UNIVERSITATIS STUDIORUM ZAGRABIENSIS
UDŽBENICI SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET

© Copyright

Sva su prava pridržana.

Nije dopušteno umnožavanje (reproduciranje), stavljanje u promet (distribucija), stavljanje na raspolaganje javnosti, priopćavanje javnosti te prerada u bilo kojem obliku bez posebnog dopuštenja Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Nakladnik:

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Željko Potočnjak

Urednik nakladničke djelatnosti:

Prof. dr. sc. Igor Gliha

Recenzenti:

Prof. dr. sc. Dorotea Ćorić

Prof. dr. sc. Siniša Petrović

Prof. dr. sc. Iris Goldner Lang

Urednici izdanja

Prof. dr. sc. Nikoleta Radionov

Prof. dr. sc. Jasenko Marin

Lektorica:

Branka Römer, prof.

Priprema i tisak:

Tiskara Zelina d.d.

Objavljivanje ove sveučilišne monografije odobrio je Senat Sveučilišta u Zagrebu odlukom Klasa: 032-01/11-01/17, Ur. Broj: 380-061/004-11-4 od 17. ožujka 2011.

ISBN 978-953-270-054-1

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 766122

Monografija je rezultat istraživanja na projektu Hrvatsko transportno pravo i izazovi jedinstvenog tržišta EU br. 066-0662501-1295 koji je financiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH u razdoblju od 2007. do 2011.

NIKOLETA RADIONOV
TAMARA ČAPETA
JASENKO MARIN
BOŽENA BULUM
ANA KUMPAN
NIKOLA POPOVIĆ
IVA SAVIĆ

EUROPSKO PROMETNO PRAVO

Zagreb, 2011.

SADRŽAJ

POPIS KRATICA.....	XV
POPIS PRESUDA I ODLUKA.....	XX
PREDGOVOR	XXVII

OPĆI DIO

I. PROMETNO PRAVO I POLITIKA EUROPSKE UNIJE	
(Prof. dr. sc. Tamara Čapeta)	3
1. <i>OPĆENITO O PROMETNOM PRAVU I POLITICI EU</i>	3
2. <i>ODREDBE OSNIVAČKOG UGOVORA KOJE SE</i> <i>ODNOSE NA PROMET</i>	5
2.1. <i>Razlikovanje kopnenog od pomorskog i zračnog prometa</i>	10
3. <i>RAZVOJ EUROPSKE PROMETNE POLITIKE</i>	11
3.1. <i>Obveza stvaranja zajedničke prometne politike</i>	11
3.2. <i>Projekt unutarnjeg tržišta, Bijela knjiga i Jedinствeni</i> <i>europski akt</i>	13
3.3. <i>Prema održivoj integriranoj prometnoj politici</i>	14
4. <i>PODJELA OVLAŠTI IZMEĐU EU I DRŽAVA ČLANICA</i> <i>U PODRUČJU PROMETA</i>	15
4.1. <i>Načelo dodijeljenih ovlašt</i>	16
4.2. <i>Promet – ovlast podijeljena između EU i država članica</i>	16
4.3. <i>Načela supsidijarnosti i proporcionalnosti</i>	17
4.4. <i>Kontrola razdiobe ovlašt između EU i država članica</i>	18
4.5. <i>Vanjske ovlašt EU u području prometa</i>	21
5. <i>PRAVNO UREĐENJE PROMETA U EU</i>	23
5.1. <i>Primjena čitavog Osnivačkog ugovora na promet</i>	23
5.2. <i>Promet i stvaranje unutarnjeg tržišta</i>	25
5.3. <i>Negativna integracija</i>	26
5.3.1. <i>Sloboda kretanja robe i promet</i>	26
5.3.2. <i>Sloboda kretanja radnika, poslovni nastan i promet</i>	29
5.3.3. <i>Promet i zaštita tržišnog natjecanja</i>	32
5.3.4. <i>Promet i sloboda pružanja usluga</i>	32
5.4. <i>Pozitivna integracija</i>	34
5.4.1. <i>Pravni temelji za donošenje europskog prometnog zakonodavstva</i>	34
5.4.2. <i>Okvir europskog zakonodavstva o prometu – horizontalne odredbe</i> <i>Ugovora</i>	37
6. <i>POSTUPAK DONOŠENJA PROMETNOG</i> <i>ZAKONODAVSTVA U EU</i>	38
6.1. <i>Institucije koje sudjeluju u donošenju prometnog zakonodavstva</i>	38
6.1.1. <i>Europska komisija</i>	38

6.1.2. <i>Europski parlament</i>	41
6.1.3. <i>Vijeće ministara</i>	41
6.2. <i>Donošenje internih odluka u sektoru prometa</i>	42
6.3. <i>Sklapanje međunarodnih ugovora u području prometa</i>	45
6.3.1. <i>Problem isključujuće odredbe (disconnection clause) u međunarodnim ugovorima</i>	49

POSEBNI DIO

II. ŽELJEZNIČKI PROMET (Prof. dr. sc. Nikoleta Radionov)	57
1. RAZVOJ ZAJEDNIČKE PROMETNE POLITIKE U ŽELJEZNIČKOM PROMETU	57
1.1. <i>Razdoblje 1950. – 1990.</i>	60
1.2. <i>Razdoblje od 1990. nadalje</i>	61
2. PRISTUP DJELATNOSTI ŽELJEZNIČKOG PROMETA: RESTRUKTURIRANJE ŽELJEZNICA	66
2.1. <i>Razdvajanje djelatnosti upravljanja infrastrukturom od prijevoznitva</i>	66
2.2. <i>Upravljanje infrastrukturom</i>	71
3. PRISTUP TRŽIŠTU: SLOBODA PRUŽANJA USLUGA ŽELJEZNIČKOG PRIJEVOZA	73
3.1. <i>Stvaranje unutarnjeg tržišta usluga željezničkog prijevoza</i>	73
3.1.1. <i>Otvaranje tržišta prijevoza robe</i>	73
3.1.2. <i>Otvaranje tržišta putničkog prijevoza</i>	75
3.2. <i>Pravo pristupa na infrastrukturu</i>	77
3.3. <i>Izdavanje licencija željezničkim prijevoznicima</i>	79
3.4. <i>Dodjela infrastrukturnog kapaciteta (alokacija trase)</i>	81
3.5. <i>Pristojbe za pristup na infrastrukturu (tarife)</i>	84
3.6. <i>Regulatorno tijelo</i>	86
4. NEKA PITANJA TRŽIŠNOG NATJECANJA U ŽELJEZNIČKOM PROMETU	87
4.1. <i>Državne potpore</i>	87
4.1.1. <i>Pokriće troškova željezničkih prijevoznika za korištenje željezničkom infrastrukturom</i>	89
4.1.2. <i>Nabava i obnova voznog parka</i>	89
4.1.3. <i>Sanacija dugova</i>	89
4.1.4. <i>Restrukturiranje sektora željezničkog prijevoza robe</i>	91
4.1.5. <i>Koordinacija prijevoza</i>	92
4.1.6. <i>Državna jamstva za željezničke prijevoznike</i>	93
5. INTEROPERABILNOST I SIGURNOST ŽELJEZNIČKOG PROMETA	93
5.1. <i>Interoperabilnost željezničkog prometa</i>	93

5.1.1. Razdoblje od 1996. do 2008.: paralelan razvoj sustava velikih brzina i konvencionalnog sustava.....	95
5.1.2. Razdoblje od 2008. nadalje: jedinstveno uređenje interoperabilnosti.....	97
5.2. Sigurnost željezničkog prometa.....	100
5.2.1. Nacionalno tijelo za upravljanje sigurnošću	102
5.2.2. Sigurnosni zahtjevi za željezničke prijevoznike	103
5.2.3. Sigurnosni zahtjevi za upravitelja infrastrukture.....	104
5.2.4. Svjedodžbe posada vlakova	104
5.2.5. ERTMS	105
5.3. Europska agencija za željeznice	106
5.4. Prijevoz opasnih i štetnih tvari željeznicom.....	107
5.5. Ispitivanje željezničkih nesreća.....	108
6. ZAŠTITA PRAVA KORISNIKA PRIJEVOZA.....	109
6.1. Prijevoz putnika.....	109
6.1.1. Prava putnika u slučaju smrti, tjelesne ozljede i kašnjenja u dolasku	111
6.1.2. Prava putnika u slučaju kašnjenja u polasku, otkazanog prijevoza ili gubitka veze.....	114
6.1.3. Prava osoba s invaliditetom ili osoba smanjene pokretljivosti.....	115
6.1.4. Pravo na sigurnost i kvalitetu usluge	115
6.1.5. Problem dvostrukih nadležnosti u području vanjskih odnosa s obzirom na Uredbu 1371/2007.....	116
6.2. Prijevoz robe željeznicom	120
7. SOCIJALNA PITANJA	122
7.1. Radno vrijeme i uvjeti rada posade vlakova.....	122
III. CESTOVNI PROMET (Dr. sc. Ana Kumpan)	127
1. PRISTUP DJELATNOSTI PRIJEVOZNIKA U CESTOVNOM PROMETU.....	128
1.1. Pravni okvir uređenja pristupa djelatnosti cestovnog prijevoza.....	128
1.2. Pojam cestovnog prijevoznika.....	129
1.3. Uvjeti za pristup djelatnosti cestovnog prijevoznika	129
1.3.1. Poslovni nastan prijevoznika.....	131
1.3.2. Dobar ugled	131
1.3.3. Financijska sposobnost	132
1.3.4. Stručna osposobljenost	133
1.4. Međusobno priznavanje dokumenata i potvrda	133
1.5. Nacionalni registri prijevoznika.....	134
2. PRISTUP TRŽIŠTU: SLOBODA PRUŽANJA USLUGA CESTOVNOG PRIJEVOZA	134
2.1. Licenciranje djelatnosti cestovnog prijevoznika.....	136
2.1.1. Potvrde (atesti) za vozače.....	139

2.2.	<i>Uvjeti za pristup tržištu međunarodnog prijevoza</i>	139
2.2.1.	<i>Prijevoz robe</i>	139
2.2.2.	<i>Prijevoz putnika</i>	141
2.2.2.1.	<i>Redoviti (linijski) prijevoz</i>	142
2.2.2.2.	<i>Povremeni prijevoz</i>	143
2.2.2.3.	<i>Prijevoz za vlastiti račun</i>	143
2.3.	<i>Uvjeti za pristup tržištu u kabotaži</i>	144
2.3.1.	<i>Prijevoz robe</i>	144
2.3.2.	<i>Prijevoz putnika</i>	145
2.3.3.	<i>Kabotažni dokument</i>	146
2.3.4.	<i>Ograničavanje kabotaže</i>	146
2.4.	<i>Primjena nacionalnih propisa na međunarodni prijevoz cestom i kabotažu</i>	146
2.4.1.	<i>Međunarodni prijevozi</i>	146
2.4.2.	<i>Kabotaža</i>	147
2.5.	<i>Mehanizmi intervencije u slučaju krize ili poremećaja na tržištu</i>	147
2.5.1.	<i>Mehanizmi intervencije u slučaju krize na međunarodnom tržištu prijevoza robe</i>	148
2.5.2.	<i>Mehanizmi intervencije u slučaju poremećaja tržišta kabotaže</i>	148
2.6.	<i>Određivanje cijene prijevoza (tarife)</i>	149
3.	NEKA PITANJA TRŽIŠNOG NATJECANJA U CESTOVNOM PROMETU	150
3.1.	<i>Zabranjeni sporazumi</i>	151
3.2.	<i>Pravila postupka</i>	152
3.3.	<i>Zabrana diskriminacije</i>	153
3.3.1.	<i>Provedba načela zabrane diskriminacije</i>	154
3.3.2.	<i>Zabrana diskriminacije u određivanju cijena</i>	154
3.4.	<i>Državne potpore u cestovnom prometu</i>	156
4.	TEHNIČKI STANDARDI I STANDARDI SIGURNOSTI	157
4.1.	<i>Vozačke dozvole</i>	157
4.1.1.	<i>Međusobno priznavanje vozačkih dozvola</i>	158
4.1.2.	<i>Režim inicijalnih kvalifikacija i kontinuiranog obrazovanja profesionalnih vozača</i>	159
4.2.	<i>Usklađivanje tehničkih odredaba koje se primjenjuju na vozila u cestovnom prometu</i>	160
4.2.1.	<i>Konstrukcija vozila</i>	160
4.2.2.	<i>Kontrola ispravnosti vozila</i>	161
4.2.3.	<i>Sigurnost vozila</i>	161
4.2.4.	<i>Nosivost i dimenzije vozila</i>	162
4.3.	<i>Prijevoz opasnih i štetnih tvari cestom</i>	162
4.3.1.	<i>Europski sporazum o međunarodnom prijevozu opasnih tvari u cestovnom prometu (ADR) i propisi EU</i>	162
4.3.2.	<i>Homologacija vozila za prijevoz opasnih tvari cestom</i>	163

5. FISKALNE ODREDBE.....	164
5.1. Porez na dohodak.....	164
5.2. Porezi na vozila	165
5.2.1. Naknada za uporabu i registraciju vozila	165
5.3. Naknade za korištenje cestama	166
5.4. Porez na energetske proizvode	168
6. SOCIJALNI PROPISI.....	170
6.1. Vrijeme vožnje i vrijeme odmora vozača u cestovnom prometu	170
6.1.1. Tahograf	172
6.1.2. Kontrole i sankcije	172
6.2. Prilagođivanje radnog vremena zaposlenih u sektoru cestovnog prometa... 173	
7. CESTOVNI PROMET I VANJSKI ODNOSI EU.....	174
7.1. Višestrani sporazumi.....	174
7.2. Dvostrani sporazumi	175

IV. PROMET UNUTARNJIM PLOVNIM PUTOVIMA

(Prof. dr. sc. Jasenko Marin)	179
1. ZNAČENJE I POTENCIJALI PRIJEVOZA UNUTARNJIM PLOVNIM PUTOVIMA.....	179
2. PRAVNI OKVIR UREĐENJA PROMETA UNUTARNJIM PLOVNIM PUTOVIMA.....	181
2.1. Klasifikacija europskih plovnih putova	181
2.2. Problem višestrukog pravnog okvira.....	182
2.2.1. Centralna komisija za plovidbu Rajnom (CCNR)	183
2.2.2. Dunavska komisija	183
2.2.3. Međunarodna komisija za slijev rijeke Save (Savska komisija) ... 185	
3. AKCIJSKI PROGRAM NAIADES.....	187
4. PRISTUP TRŽIŠTU: FUNKCIONIRANJE TRŽIŠTA PRIJEVOZA UNUTARNJIM PLOVNIM PUTOVIMA.....	190
5. PRISTUP DJELATNOSTI PRIJEVOZA UNUTARNJIM PLOVNIM PUTOVIMA.....	193
6. SIGURNOST PLOVIDBE UNUTARNJIM PLOVNIM PUTOVIMA I ZAŠTITA OKOLIŠA	194
6.1. Osposobljenost zapovjednika plovila	194
6.2. Tehnički uvjeti za plovila	196
6.3. Riječni informacijski servisi (RIS).....	197
6.4. Zaštita okoliša i prijevoz opasnih tvari.....	199
7. ZAŠTITA PRAVA KORISNIKA PRIJEVOZA.....	201
7.1. Odgovornost brodovlasnika i prijevoznika za štetu.....	201
7.2. Zaštita prava putnika	204

V. ODREDBE PRAVA EUROPSKE UNIJE S HORIZONTALNIM UČINKOM U KOPNENOM PROMETU	
(Mr. sc. Nikola Popović)	209
1. TRŽIŠNO NATJECANJE U KOPNENOM PROMETU	209
1.1. Zabranjeni sporazumi, zlouporaba vladajućeg položaja i kontrola koncentracija.....	209
1.2. Državne potpore u kopnenom prometu.....	218
1.2.1. Javne usluge (PSO)	220
1.2.2. Ugovori o javnom prijevozu	221
1.3. Politika cijena kao prepreka slobodnom protoku robe.....	225
2. PRIJEVOZ OPASNIH I ŠTETNIH TVARI KOPNOM	227
VI. POMORSKI PROMET (Dr. sc. Božena Bulum)	231
1. ZAČECI EUROPSKOG POMORSKOG PRAVA.....	234
1.1. Pomorski promet u UFEU.....	234
1.2. Razvoj zajedničke europske pomorske politike i europskog pomorskog prava.....	235
1.3. Razvoj europske lučke politike	236
2. PRISTUP TRŽIŠTU: SLOBODA PRUŽANJA USLUGA POMORSKOG PRIJEVOZA	238
2.1. Propisi o pristupu tržištu pomorskog prometa EU iz 1986.	239
2.1.1. Uredba 4055/86	239
2.1.2. Uredba 4058/86	240
2.2. Pristup tržištu pomorske kabotaže EU.....	241
2.2.1. Otvaranje tržišta pomorske kabotaže EU.....	242
2.2.2. Osobe ovlaštene pružati usluge pomorske kabotaže u EU.....	243
2.2.3. Propisi o posadi broda.....	244
2.2.3.1. Dopušteni sadržaj propisa o posadi broda koje donosi država domaćin	246
2.2.4. Doseg primjene Uredbe 3577/92.....	247
2.2.5. Javna usluga (PSO).....	249
2.2.5.1. Razlika između ugovora o javnoj usluzi i obveze javne usluge.....	250
2.2.5.2. Postupak određivanja obveze javne usluge	253
2.2.5.3. Pristup tržištu i tržišna utakmica na linijama na kojima postoji obveza pružanja javne usluge.....	254
2.2.5.4. Trajanje ugovora o javnoj usluzi	254
2.2.5.5. Davanje isključivih prava.....	255
2.2.5.6. Ugovori o javnim uslugama u slučaju tzv. malih otoka..	255
2.2.5.7. Državne potpore javnog sektora kao naknada za obveze javne usluge.....	256
2.2.6. Zaštitne mjere	257

3.	<i>PRISTUP TRŽIŠTU: SLOBODA PRUŽANJA LUČKIH USLUGA</i>	258
3.1.	<i>Praksa Europskog suda i Komisije u svezi s pristupom tržištu lučkih usluga u EU</i>	258
3.2.	<i>Zelena knjiga o morskim lukama i pomorskoj infrastrukturi iz 1997.</i>	262
3.3.	<i>Priopćenje Komisije iz 2001.</i>	263
3.4.	<i>Prijedlozi direktive o pristupu tržištu lučkih djelatnosti</i>	264
3.5.	<i>Priopćenje o europskoj lučkoj politici</i>	266
4.	<i>TRŽIŠNO NATJECANJE U POMORSKOM PROMETU</i>	269
4.1.	<i>Posebne odredbe prava tržišnog natjecanja u sektoru pomorskog prometa</i>	269
4.2.	<i>Zabrane i skupna izuzeća sporazuma pomorskih prijevoznika</i>	271
4.2.1.	<i>Linijske konferencije</i>	272
4.2.1.1.	<i>Konvencija o kodeksu vladanja linijskih konferencija</i>	273
4.2.1.2.	<i>Linijske konferencije u pravu EU</i>	274
4.2.1.3.	<i>Uredba 4056/86 i skupno izuzeće za linijske konferencije</i>	274
4.2.1.4.	<i>Izmjena Uredbe 4056/86</i>	279
4.2.2.	<i>Smjernice o primjeni čl. 81 UEZ (čl. 101 UFEU) na usluge pomorskog prijevoza</i>	284
4.2.2.1.	<i>Definiranje mjerodavnog tržišta</i>	284
4.2.2.2.	<i>Izračunavanje tržišnog udjela</i>	287
4.2.2.3.	<i>Horizontalni sporazumi poduzetnika u segmentu pomorskog prometa</i>	287
4.2.3.	<i>Linijski konzorciji</i>	291
4.2.3.1.	<i>Uredba 906/2009</i>	292
4.3.	<i>Brodarski poolovi</i>	294
4.3.1.	<i>Poolovi prema Smjernicama o primjeni čl. 101 UFEU na usluge pomorskog prijevoza</i>	296
4.4.	<i>Zloupotrebna vladajućeg položaja pomorskih prijevoznika</i>	298
4.5.	<i>Koncentracije pomorskih prijevoznika</i>	302
4.6.	<i>Provedba pravila tržišnog natjecanja u pomorskom prometu</i>	303
4.6.1.	<i>Uredba 1/2003</i>	304
4.7.	<i>Državne potpore u pomorskom prometu EU</i>	305
5.	<i>TRŽIŠNO NATJECANJE U LUČKOM SEKTORU</i>	308
5.1.	<i>Praksa Europskog suda u svezi s tržišnim natjecanjem u europskim morskim lukama</i>	309
5.2.	<i>Državne potpore u segmentu morskih luka</i>	315
5.2.1.	<i>Priručnik o državnim potporama u morskim lukama</i>	317
5.2.1.1.	<i>Državne potpore namijenjene za izgradnju lučke infrastrukture, suprastrukture i pokretne lučke imovine</i>	317
5.2.1.2.	<i>Državne potpore za obavljanje lučkih djelatnosti (usluga)</i>	320
6.	<i>SIGURNOST POMORSKE PLOVIDBE I ZAŠTITA MORSKOG OKOLIŠA OD ONEČIŠĆENJA</i>	321

6.1. <i>Odgovor EU na onečišćenje morskog okoliša u razdoblju 1978. – 1982.</i>	321
6.2. <i>Zajednička europska politika o sigurnim morima</i>	322
6.3. <i>Sigurnosni standardi za putničke brodove</i>	323
6.4. <i>Potonuće tankera Erika i Prestige</i>	323
6.5. <i>Treći paket mjera EU o pomorskoj sigurnosti</i>	325
6.5.1. <i>Kvaliteta europske zastave</i>	326
6.5.2. <i>Klasifikacijska društva</i>	326
6.5.3. <i>Nadzor države luke</i>	327
6.5.4. <i>Nadzor pomorske plovidbe</i>	327
6.5.5. <i>Istrage pomorskih nezgoda</i>	328
6.5.6. <i>Odgovornost prijevoznika i naknada štete u slučaju smrti ili tjelesne ozljede putnika</i>	328
6.5.7. <i>Osiguranje odgovornosti brodara za pomorske tražbine</i>	331
7. SIGURNOSNA ZAŠTITA POMORSKIH BRODOVA I LUKA	332
7.1. <i>Uredba 725/2004</i>	333
7.2. <i>Direktiva 2005/65</i>	333
7.3. <i>Uredba 324/2008</i>	334
VII. ZRAČNI PROMET (Iva Savić, dipl. iur.)	337
1. PRAVNI OKVIR UREĐENJA ZRAČNOG PROMETA	337
1.1. <i>Čikaška konvencija i zračne slobode</i>	339
1.2. <i>Međunarodne organizacije zračnog prava</i>	343
1.2.1. <i>Međunarodne vladine organizacije zračnog prava</i>	343
1.2.1.1. <i>Organizacija međunarodnog civilnog zrakoplovstva (ICAO)</i>	343
1.2.1.2. <i>Europske vladine organizacije zračnog prava</i>	344
1.2.2. <i>Međunarodne nevladine organizacije zračnog prava</i>	344
1.2.2.1. <i>Međunarodno udruženje zračnog prometa (IATA)</i>	344
1.2.2.2. <i>Udruženje europskih zračnih prijevoznika (AEA) i Europsko udruženje regionalnih zračnih prijevoznika (ERA)</i>	346
1.3. <i>Začeci europskog zračnog prava</i>	347
1.3.1. <i>Zračni promet u Osnivačkom ugovoru</i>	348
1.3.2. <i>Osnove razvoja zračnog prometa u EU – ideja liberalizacije</i>	349
1.3.3. <i>Europske organizacije zračnog prava značajne za jedinstveno uređenje zračnog prometa</i>	351
1.3.3.1. <i>Europska konferencija civilnog zrakoplovstva (ECAC)</i> ... 351	
1.3.3.2. <i>Europska organizacija za sigurnost zračne plovidbe (EUROCONTROL)</i>	352
1.3.3.3. <i>Europska agencija za zrakoplovnu sigurnost (EASA)</i>	352
1.3.3.4. <i>Zajedničke zrakoplovne vlasti (JAA)</i>	354

2. PRISTUP TRŽIŠTU: SLOBODA PRUŽANJA USLUGA ZRAČNOG PRIJEVOZA	354
2.1. Pristup zračnih prijevoznika tržištu	356
2.1.1. Prvi propisi o pristupu zračnih prijevoznika linijama i uslugama te raspodjeli kapaciteta	356
2.1.2. Približavanje liberaliziranom linijskom prijevozu.....	357
2.1.3. Kabotaža	358
2.1.4. Noviteti vezani uz pristup prijevoznika tržištu i raspodjelu kapaciteta	359
2.2. Licenciranje zračnih prijevoznika	360
2.2.1. Prvi propis o izdavanju licencija zračnim prijevoznicima.....	361
2.2.2. Problem leasinga pri dobivanju licencije za zračne prijevoznike ...	362
2.3. Određivanje tarifa u linijskom zračnom prijevozu	362
2.3.1. Direktiva 87/601 – o tarifama u linijskom zračnom prijevozu između država članica EU.....	362
2.3.2. Promjene tarifnog sustava u drugom i trećem liberalizacijskom paketu.....	363
2.3.3. Tarifni sustav danas	364
2.4. Pristup zračnim lukama i raspodjela slotova	365
2.4.1. O jedinstvenim pravilima za dodjelu slotova u zračnim lukama EU.....	367
2.4.2. Revizija sustava dodjele slotova.....	369
2.4.3. Dodjela slotova u vrijeme gospodarske krize.....	371
2.5. Zemaljske usluge	372
3. TRŽIŠNO NATJECANJE U ZRAČNOM PROMETU	373
3.1. Primjena odredbi Osnivačkog ugovora o tržišnom natjecanju na zračni promet	374
3.1.1. Pravila tržišnog natjecanja (poglavlje VII UFEU)	376
3.1.1.1. Zabranjeni sporazumi	377
3.1.1.2. Zloupotreba vladajućeg položaja.....	379
3.1.2. Provedba pravila tržišnog natjecanja.....	380
3.2. Posebne odredbe prava tržišnog natjecanja u sektoru zračnog prometa	381
3.2.1. Zabrana i izuzeće sporazuma od 1987. do danas.....	382
3.2.1.1. Uredba 3975/87.....	383
3.2.1.2. Uredba 1/2003.....	385
3.2.1.3. Skupno izuzeće sporazuma prema Uredbi 3976/87.....	386
3.2.2. Zračni prijevoznici i zloupotreba vladajućeg položaja.....	392
3.3. Koncentracije zračnih prijevoznika	396
3.3.1. Pravna regulacija koncentracija u zakonodavstvu EU	397
3.4. Državne potpore zračnoj industriji.....	401

4. ZRAČNI PROMET I VANJSKI ODNOSI EU.....	406
4.1. "Open skies" ugovori	407
4.2. Novi dvostrani ugovori i horizontalni sporazumi.....	410
4.3. Europski zajednički zračni prostor.....	412
4.4. Odnosi EU i SAD.....	414
4.4.1. Sporazum o zračnom prometu između EU i SAD iz 2007.	415
4.4.2. Budućnost odnosa EU i SAD	417
4.5. Odnosi EU s drugim globalnim partnerima.....	418
5. SIGURNOST ZRAČNOG PROMETA	420
5.1. Tehnički standardi za siguran zračni prijevoz.....	421
5.2. Istrage zrakoplovnih nesreća	424
5.3. Odgovornost prijevoznika u slučaju zrakoplovne nesreće	426
5.3.1. Varšavski sustav	427
5.3.2. Montrealska konvencija i Uredba 2027/97 (Uredba 889/2002)....	428
5.4. Ostvarenje sigurnosti zračnog prometa na globalnoj razini.....	431
5.4.1. Sigurnost zrakoplova trećih država.....	431
5.4.2. "Crne liste" zrakoplova	434
5.4.3. Međunarodna suradnja	435
5.5. Zračni promet i zaštita okoliša	435
5.5.1. Upravljanje bukom u zračnim lukama.....	436
5.5.2. Upravljanje emisijama štetnih plinova	440
6. SIGURNOSNA ZAŠTITA ZRAČNOG PROMETA.....	443
6.1. Standardi sigurnosne zaštite u EU.....	444
6.1.1. Uredba 300/2008.....	445
6.1.2. Uredba 1254/2009.....	446
6.1.3. Uredba 72/2010	447
6.1.4. Uredba 185/2010	447
6.2. Međunarodna suradnja	448
6.2.1. One-stop security.....	449
6.2.2. PNR sporazum	450
7. ZAŠTITA PRAVA KORISNIKA PRIJEVOZA.....	451
7.1. Prava putnika u slučajevima uskraćenog ukrcanja, otkazanog leta i duljeg kašnjenja leta u polasku	452
7.1.1. Uskraćeni ukrcaj (denied boarding).....	455
7.1.2. Otkaz leta (cancelled flight).....	455
7.1.3. Kašnjenje leta u polasku (long delay)	457
7.1.4. Ostvarivanje prava putnika.....	461
7.2. Prava osoba s invaliditetom i osoba smanjene pokretljivosti.....	462
BILJEŠKA O AUTORIMA.....	465
LITERATURA	469
STVARNO KAZALO.....	517

POPIS KRATICA

ADN	European Agreement Concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Inland Waterway (Europski sporazum o međunarodnom prijevozu opasnih tereta na unutarnjim plovnim putovima)
ADR	Agreement Concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road (Europski sporazum o međunarodnom prijevozu opasnih tvari cestom)
AEA	Association of European Airlines (Udruženje europskih zračnih prijevoznika)
AEIF	European Association for Railway Interoperability (Europsko udruženje za interoperabilnost u željezničkom prometu)
AETR	European Agreement concerning the Work of Crews of Vehicles Engaged in International Road Transport (Europski sporazum o radu posade na vozilima koja obavljaju međunarodni cestovni prijevoz)
AGN	European Agreement on Main Inland Waterways of International Importance (Europski ugovor o glavnim unutarnjim vodnim putovima od međunarodnog značenja)
ASOR	Agreement on the International Carriage of Passengers by Road by Means of Occasional Coach and Bus Services (Sporazum o međunarodnom prijevozu putnika cestom povremenim prijevozom autobusima)
CCNR	Centralna komisija za plovidbu Rajnom (Rajnska komisija)
CER	Community of European Railways (Zajednica europskih željeznica)
CLNI	Strasbourg Convention Relating to the Limitation of Liability in Inland Navigation (Strazburška konvencija o odgovornosti vlasnika plovila u unutarnjoj plovidbi)
CMNI	Budapest Convention on the Contract for the Carriage of Goods by Inland Waterway (Budimpeštanska konvencija o ugovoru o prijevozu robe unutarnjim plovnim putovima)
CoE	Council of Europe (Vijeće Europe)
COREPER	Comité des représentants permanents (Odbor stalnih predstavnika država članica EU)
COTIF-CIM	Jedinstvena pravila o ugovoru o međunarodnom željezničkom prijevozu robe – Dodatak B Konvencije COTIF 1999.

COTIF-CIV	Jedinstvena pravila o ugovoru o međunarodnom željezničkom prijevozu putnika – Dodatak A Konvencije COTIF 1999.
COTIF	Konvencija o međunarodnom željezničkom prijevozu (Convention Concerning International Carriage by Rail) u verziji Protokola iz 1999.
CRS	Computer Reservation System (kompjuterski sustav rezervacije karata)
CSI	common safety indicators (zajednički sigurnosni pokazatelji)
CST	common safety targets (zajednički sigurnosni ciljevi)
DG	Directorate General (opća uprava)
DG MOVE	Directorate General for Mobility and Transport (Opća uprava za mobilnost i promet Europske komisije)
DG TREN	Directorate General for Transport and Energy (Opća uprava za promet i energetska politiku Europske komisije)
DHS	(U.S.) Department for Homeland Security (Ministarstvo domovinske zaštite, SAD)
DOT	(U.S.) Department of Transportation (Ministarstvo prometa, SAD)
EASA	European Aviation Safety Agency (Europska agencija za zrakoplovnu sigurnost)
EC	European Community (Europska zajednica)
ECAC	European Civil Aviation Conference (Europska konferencija civilnog zrakoplovstva)
ECR	European Court Reports (izvješća Europskog suda)
EEA	European Economic Area (Europski gospodarski prostor)
EEC	European Economic Community (Europska ekonomska zajednica)
EEZ	Europska ekonomska zajednica
EFTA	European Free Trade Association (Europska udruga za slobodnu trgovinu)
ELAA	European Liners Affairs Association (Udruženje europskih linijskih prijevoznika)
EMSA	European Maritime Safety Agency (Europska agencija za sigurnost plovidbe)
ERA	European Railways Agency (Europska agencija za željeznice)
ERA	European Regional Airlines Association (Europsko udruženje regionalnih zračnih prijevoznika)

ERTMS	European Rail Traffic Management System
ESC	European Shippers Council (Vijeće europskih krcatelja)
ESPO	European Sea Ports Organisation
ETCS	European Train Control System (Europski sustav kontrole vlakova)
ETF	European Transport Workers' Federation (Europska federacija radnika u prometu)
ETS	European Treaty Series
ETS sustav	emissions trading scheme (sustav upravljanja stakleničkim plinovima)
EU (ili Unija)	Europska unija
EUROCONTROL	European Organisation for the Safety of Air Navigation (Europska organizacija za sigurnost zračne plovide)
Europski sud	European Court of Justice
EZ	Europska zajednica
EZZP	europski zajednički zračni prostor (European Common Aviation Area)
FAA	Federal Aviation Authorities (Federalne zrakoplovne vlasti)
IATA	International Air Transport Association (Međunarodno udruženje za zračni promet)
ICAO	International Civil Aviation Organization (Organizacija međunarodnog civilnog zrakoplovstva)
ICPDR	International Commission for the Protection of the Danube River (Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav)
IMO	International Maritime Organisation (Međunarodna pomorska organizacija)
Interbus sporazum	Ugovor o međunarodnom povremenom prijevozu putnika običnim i putničkim autobusima
JAA	Joint Aviation Authorities (Zajedničke zrakoplovne vlasti)
Kodeks	Konvencija o kodeksu vladanja linijskih konferencija, 1974.
Komisija	Europska komisija (European Commission)
MARSEC	Maritime Security Committee (Odbor za sigurnosnu zaštitu pomorskog prometa)
NAIADES	Integrated European Action Program for Inland Waterway Transport (Akcijski program za prijevoz unutarnjim plovnicama)
NN	Narodne novine

NSA	National Safety Authority (tijelo za upravljanje sigurnošću)
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj)
OJ	Official Journal (Službeni list EU)
OTIF	Intergovernmental Organisation for International Carriage by Rail (Međudržavna organizacija za međunarodni željeznički prijevoz)
PNR	Agreement between the European Union and the United States of America on the processing and transfer of Passenger Name Record (PNR) data by air carriers to the United States Department of Homeland Security (DHS)
Prvostupanjski sud	Court of First Instance
PSO	public service obligation (obveza javne usluge)
RID	Pravila o međunarodnom prijevozu opasnih tvari željeznicom
RIS	riječni informacijski servisi
SAD	Sjedinjene Američke Države
SAFA	Safety Assesment of Foreign Aircraft (procjena sigurnosti inozemnog zrakoplova)
SARP	Standards and Recommended Practices (Međunarodni standardi i praksa, ICAO)
SDR	Special Drawing Right (posebno pravo vučenja)
SOLAS konvencija	Safety of Life at Seas Convention (Međunarodna konvencija o zaštiti ljudskih života na moru)
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
TACA	Trans Atlantic Conference Agreement (Transatlantski konferencijski ugovor)
TEN	Trans-European Network (Transeuropska mreža)
TEN-T	Trans-European Transport Network (Transeuropska prometna mreža)
TERFN	Trans-European Rail Freight Network (Transeuropska željeznička teretna mreža)
TSI	technical specification for interoperability (tehničke specifikacije za interoperabilnost)
UEEZ	Ugovor o uspostavi Europske ekonomske zajednice iz 1958. godine (Ugovor iz Rima, Rimski ugovor)
UEU	Ugovor o Europskoj uniji iz 2009. godine (Ugovor iz Lisabona, Lisabonski ugovor)

UEZ	Ugovor o osnivanju Europske zajednice iz 1999. godine (Ugovor iz Amsterdama, Amsterdamski ugovor)
UFEU	Ugovor o funkcioniranju Europske unije iz 2009. godine (Ugovor iz Lisabona, Lisabonski ugovor)
UI	upravitelj infrastrukture
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (Vijeće za trgovinu i razvoj UN)
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe (Gospodarska komisija UN-a za Europu)
Vijeće	Vijeće ministara (Council of the European Union)
VK	Konvencija o izjednačavanju nekih pravila koja se odnose na zračni prijevoz iz 1929. (Varšavska konvencija)
WFD	Okvirna direktiva o vodama (Direktiva 2000/60/EC)

POPIS PRESUDA I ODLUKA

Europski sud (European Court of Justice)

1. *1-69 Italian Republic v Commission of the European Communities*, [1969] ECR 00277.
2. *5/69 Franz Völk v S.P.R.L. Ets Vervaecke*, [1969] ECR 295.
3. *48/69 Imperial Chemical Industries Ltd. v Commission of the European Communities*, [1972] ECR 619.
4. *22-70 Commission of the European Communities v Council of the European Communities*, [1971] ECR 263.
5. *6-72 Europemballage Corporation and Continental Can Company Inc. v Commission of the European Communities*, [1973] ECR 215.
6. *167/73 Commission of the European Communities v French Republic (French Seamen)*, [1974] ECR 359.
7. *27/76 United Brands Company and United Brands Continentaal BV v Commission of the European Communities*, [1978] ECR 207.
8. *85/76 Hoffmann-La Roche & Co. AG v Commission of the European Communities*, [1979] ECR 461.
9. *106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal S.p.A.*, [1978] ECR 629.
10. *156/77 Commission of the European Communities v Kingdom of Belgium*, [1978] ECR 1811.
11. *21/78 Knud Oluf Delkvist v Anklagemyndigheden*, [1978] ECR 02327.
12. *22/78 Hugin Kassaregister AB and Hugin Cash Registers Ltd v Commission of the European Communities*, [1979] ECR 1869.
13. *97/78 Fritz Schumalla*, [1978] ECR 2311.
14. *146/78 A.J. Wattenberg v Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat*, [1979] ECR 01041.
15. *730/79, Philip Morris Holland BV v Commission of the European Communities*, [1980] ECR 2671.
16. *104/81 Hauptzollamt Mainz v C.A. Kupferberg & Cie KG a.A.*, [1982] ECR 3641.
17. *126/82 D. J. Smit Transport BV v Commissie Grensoverschrijdend Beroepsgoederenvervoer*, [1983] ECR 00073.
18. *13/83 European Parliament v Council of the European Communities (Common Transport Policy)*, [1985] ECR 1513.
19. *50/83 Commission v Italy*, [1984] ECR I-1633.
20. *64/83 Bureau central français v Fonds de Garantie Automobile and others*, [1984] ECR 689.
21. *113/83 Commission v Italy*, [1984] ECR II 4249.
22. *112/84 Michel Humblot v Directeur des services fiscaux*, [1985] ECR 1367.

23. *Joined cases 142 and 156/84 British-American Tobacco Company Ltd and R. J. Reynolds Industries Inc. v Commission of the European Communities*, [1987] ECR 4487.
24. *Joined cases 209-213/84 Criminal proceedings against Lucas Asjes and others, Andrew Gray and others, Andrew Gray and others, Jacques Maillot and others and Léo Ludwig and others (Nouvelles Frontières)*, [1986] ECR 1425.
25. *2/84 Commission v Italy*, [1985] ECR 1127.
26. *Joined cases C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85, C-125/85 i C-129/85, A. Ahlström Osakeyhtiö and others v Commission of the European Communities*, [1993] ECR I-01307.
27. *C-272/85 Association nationale des travailleurs indépendants de la batellerie (ANTIB) v Commission of the European Communities*, [1987] ECR 02201.
28. *C-314/85 Foto-Frost v Hauptzollamt Lübeck-Ost*, [1987] ECR 4199.
29. *C-62/86 AKZO Chemie BV v Commission of the European Communities*, [1991] ECR I-03359.
30. *C-66/86 Ahmed Saeed Flugreisen and Silver Line Reisebüro GmbH v Zentrale zur Bekämpfung unkauteren Wettbewerbs e.V.*, [1989] ECR 00803.
31. *C-88/86 Bovo Tours BV and Van Nood Touringcars BV v Minister for Transport, Water Control and Construction and others*, [1987] ECR 05429.
32. *C-17/89 Hauptzollamt Frankfurt am Main-Ost v Deutsche Olivetti GmbH*, [1990] ECR I-2301.
33. *C-45/89 Commission of the European Communities v Italian Republic*, [1991] ECR I-02053.
34. *C-221/89 The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others*, [1991] ECR I-3905.
35. *C-7/90 Criminal proceedings against Paul Vandevenne, Marc Wilms, Jozef Mesotten and Wilms Transport NV*, [1991] ECR I-04371.
36. *C-17/90 Pinaud Wieger Spedition GmbH v Bundesanstalt für den Güterfernverkehr*, [1991] ECR I-5253.
37. *C-65/90 European Parliament v Council of the European Communities*, [1992] ECR I-4593.
38. *C-158/90 Criminal proceedings against Mario Nijs and Transport Vanschoonbeek-Matterne NV*, [1991] ECR I-06035.
39. *C-179/90 Merci Convenzionali Porto di Genova SpA v Siderurgica Gabrielli SpA*, [1991] ECR I-5889.
40. *C-195/90 Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*, [1992] ECR I-03141.
41. *C-116/91 Licensing Authority South Eastern Traffic Area v British Gas plc*, [1992] ECR I-4071.
42. *C-185/91 Bundesanstalt für den Güterfernverkehr v Gebrüder Reiff GmbH & Co. KG*, [1993] ECR I-05801.
43. *C-304/91 H.J.J. van Doesselaar v Minister van Verkeer en Waterstaat*, [1993] ECR I-02303.

44. *C-116/92 Criminal proceedings against Kevin Albert Charlton, James Huyton and Raymond Edward William Wilson*, [1993] ECR I-06755.
45. *C-313/92 Criminal proceedings against Van Swieten BV*, [1994] ECR I-2177.
46. *C-379/92 Criminal proceedings against Matteo Peralta*, [1994] ECR I-3453.
47. *C-388/92 European Parliament v Council of the European Union*, [1994] ECR I-2067.
48. *C-18/93, Corsica Ferries Italia Srl v Corporazione dei Piloti del Porto di Genova*, [1994] ECR I-01783.
49. *C-96/94, Centro Servizi Spediporto Srl v Spedizioni Marittima del Golfo Srl*, [1995] ECR I-02883.
50. *C-222/94 Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, ECR [1996] I-4025.
51. *C-233/94 Federal Republic of Germany v European Parliament and Council of the European Union*, [1997] ECR I-2405.
52. *C-235/94 Criminal proceedings against Alan Jeffrey Bird*, [1995] ECR I-3933.
53. *C-333/94 P Tetra Pak International SA v Commission of the European Communities*, [1996] ECR I-05951.
54. *C-334/94 Commission of the European Communities v French Republic*, [1996] ECR I-1307.
55. *C-7/95 John Deere Ltd v Commission of the European Communities*, [1998] ECR I-3111.
56. *Joined cases C-248 and 249/95 SAM Schiffahrt GmbH and Heinz Stapf v Bundesrepublik Deutschland*, [1997] ECR I-04475.
57. *C-343/95 Diego Cali & Figli Srl v Servizi ecologici porto di Genova SpA (SEPG)*, [1997] ECR I-1547.
58. *C-266/96 Corsica Ferries France SA v Gruppo Antichi Ormeggiatori del porto di Genova Coop. arl and Others*, [1998] ECR I-3949.
59. *C-387/96 Criminal proceedings against Anders Sjöberg*, [1998] ECR I-1225.
60. *Joined cases C-395/96 P and C-396/96 P, Compagnie Maritime Belge transports, Compagnie maritime belge SA (C-395/96 P) and Dafra-Lines A/S (C-396/96 P) v Commission of the European Communities*, [2000] I ECR-1365.
61. *C-7/97 Oscar Bronner GmbH & Co. KG v. Mediaprint Zeitungs und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG and Others*, [1998] ECR I-7791.
62. *C-22/98 Jean Claude Becu, Annie Verweire, NV Smeg and NV Adia Interim*, [1999] ECR I-5665.
63. *C-205/98 Commission of the European Communities v Republic of Austria*, [2000] ECR I-7367.
64. *C-324/98 Telaustria Verlags and Telefonadress GmbH v Telekom Austria AG*, [2000] ECR I-10754.
65. *C-376/98 Federal Republic of Germany v European Parliament and Council of the European Union (Tobacco Advertising)*, [2000] ECR I-8419.
66. *C- 475/98 Commission of the European Communities v Republic of Austria (Open skies)*, [2002] ECR I-9797.

67. *C-476/98 Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*, [2002] ECR I-9855.
68. *C-160/99 Commission of the European Communities v French Republic*, [2000] ECR I-6137.
69. *C-205/99 Asociación Profesional de Empresas Navieras de Líneas Regulares (Analir) and Others v Administracion General del Estado*, [2001] ECR I-01271.
70. *C-289/99 P Schiocchet SARL v Commission of the European Communities*, [2000] ECR I-10279.
71. *C-53/00 Ferring SA v Agence centrale des organismes de sécurité sociale (ACOSS)*, [2001] ECR I-9067.
72. *C-115/00 Andreas Hoves Internationaler Transport-Service Sàrl v Finanzamt Borken*, [2002] ECR I-06077.
73. *C-280/00 Altmark Trans GmbH and Regierungspräsidium Magdeburg v Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH*, [2003] ECR I-7747.
74. *C-370/00 Commission of the European Communities v Ireland*, [2001] ECR I-06329.
75. *C-435/00 Geha Naftiliaki EPE and Others v NPDD Limeniko Tamio Dodekanisou and Elliniko Dimosio*, [2002] ECR I- 10615.
76. *Joined cases C-34/01 to C-38/01 Enirisorse SpA v Ministero delle Finanze*, [2003] ECR I-14243.
77. *C-126/01 Ministre de l'économie, des finances et de l'industrie v GEMO SA*, [2003] ECR I-13769.
78. *Joined cases C-228/01 and C-289/01, Criminal proceedings against Jacques Bourrasse (C-228/01) and Jean-Marie Perchicot (C-289/01)*, [2002] ECR I-10213.
79. *C-363/01, Flughafen Hannover-Langenhagen GmbH v Deutsche Lufthansa AG*, [2003] ECR I-11893.
80. *C-405/01 Colegio de Oficiales de la Marina Mercante Española v Administración del Estado*, [2003] ECR I-10391.
81. *C-476/01 Criminal proceedings against Felix Kapper*, [2004] ECR I-05205.
82. *C-157/02 Rieser Internationale Transporte GmbH v Autobahnen- und Schnellstraßen-Finanzierungs-AG (Asfinag)*, [2004] ECR I-1477.
83. *Joined cases C-184 and 232/02 Kingdom of Spain and Republic of Finland v European Parliament and Council of the European Union*, [2004] ECR I-7789.
84. *C-288/02, Commission of the European Communities v Hellenic Republic*, [2004] ECR I-10071.
85. *C-266/03 Commission of the European Communities v Grand Duchy of Luxembourg*, [2005] ECR I-4805.
86. *C-323/03, Commission of the European Communities v Kingdom of Spain*, [2006] ECR I-2161.
87. *C-460/03, Commission of the European Communities v Ireland*, [2004] (unpublished)
88. *C-95/04 P, British Airways plc v Commission of the European Communities*, [2007] ECR I-02331.

89. C-344/04, *International Air Transport Association and European Low Fares Airline Association v Department for Transport*, [2006] ECR I-403.
90. C-456/04, *Agip Petroli SpA v Capitaneria di porto di Siracusa and Others*, [2006] ECR I-3395.
91. C-93/05 *Teemu Hakala v Oy L. Simons Transport Ab*, [2006] ECR I-87, *Summ. pub.*
92. C-227/05 *Daniel Halbritter v Freistaat Bayern*, [2006] ECR I-49, *Summ. pub.*
93. C-440/05 *Commission of the European Communities v Council of the European Union*, [2007] ECR I-9097.
94. *Joined Cases C-329/06 and C-343/06 Arthur Wiedemann v Land Baden-Württemberg (C-329/06) and Peter Funk v Stadt Chemnitz (C-343/06)*, [2008] ECR I-4635.
95. *Joined Cases C-334/06 to 336/06 Matthias Zerche and Others v Landkreis Mittweida and Landkreis Mittlerer Erzgebirgskreis* [2008] ECR I-4691.
96. C-45/07 *Commission of the European Communities v Hellenic Republic*, [2009] ECR I-701.
97. C-113/07 P, *SELEX Sistemi Integrati SpA v Commission of the European Communities*, [2009] ECR I-02207.
98. C-173/07 *Emirates Airlines – Direktion für Deutschland v Diether Schenkel*, [2008] ECR I-5237.
99. C-321/07 *Criminal proceedings against Karl Schwarz*, [2009] ECR I-1113.
100. *Joined cases C-402/07 and C-432/07 Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon, Alana Sturgeon v Condor Flugdienst GmbH (C-402/07), and Stefan Böck, Cornelia Lepuschitz v Air France SA (C-432/07)*, [2009] ECR I-10923.
101. C-426/07 *Dariusz Krawczyński v Dyrektor Izby Celnej w Białymstoku*, [2008] ECR I-6021.
102. C-429/07 *Inspecteur van de Belastingdienst v X BV*, ECR I-0000.
103. C-549/07, *Friederike Wallentin-Hermann v Alitalia – Linee Aeree Italiane SpA*, [2008] ECR I-11061.
104. C-555/07 *Seda Küçükdeveci v Swedex GmbH & Co. KG*, [2010] ECR I-0000.
105. C-169/08 *Presidente del Consiglio dei Ministri v Regione Sardegna*, [2009] ECR I-10821.
106. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v AXA Versicherung*, [2010] OJ C 179, str. 7.
107. C-360/09 *Reference for a preliminary ruling from the Amtsgericht Bonn (Germany) lodged on 9 September 2009 – Pfeiderer AG v Bundeskartellamt*, [2009] OJ C 297, str. 18.
108. C-375/09 *Reference for a preliminary ruling from the Sąd Najwyższy (Republic of Poland), lodged on 23 September 2009 – Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów v Tele2 Polska sp. z o.o., now Netia S.A.*, [2009] OJ C 297, str. 19.
109. C-17/10 *Reference for a preliminary ruling from the Krajský soud v Brně (Czech Republic) lodged on 11 January 2010 – Toshiba Corporation, Areva T&D Holding SA, Areva T&D SA, Areva T&D AG, Mitsubishi Electric Corp., Alstom, Fuji*

Electric Holdings Co. Ltd, Fuji Electric Systems Co. Ltd, Siemens Transmission & Distribution SA, Siemens AG Österreich, VA TECH Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, Siemens AG, Hitachi Ltd, Hitachi Europe Ltd, Japan AE Power Systems Corp., Nuova Magrini Galileo SpA v Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, [2010] OJ C 100, str. 14.

Prvostupanjski sud

1. *T-35/92 John Deere Ltd v Commission, [1994] ECR II-957.*
2. *T-229/94 Deutsche Bahn AG v Commission, [1997] ECR II-1689.*
3. *Joined cases T-374/94, T-375/94, T-384/94 and T-388/94 European Night Services Ltd (ENS), Eurostar (UK) Ltd, formerly European Passenger Services Ltd (EPS), Union internationale des chemins de fer (UIC), NV Nederlandse Spoorwegen (NS) and Société nationale des chemins de fer français (SNCF) v Commission of the European Communities, [1998] ECR II-3141.*
4. *T-395/94 Atlantic Container Line AB and others v Commission of the European Communities, [2002] ECR II-00875.*
5. *T-86/95 Compagnie Generale Maritime v Commission of the European Communities, [2002] ECR II-01011.*
6. *T-128/98 Aéroports de Paris v Commission, [2000] ECR II-3929.*
7. *Joined cases T-191/98, T-212/98 and T-214/98, Atlantic Container Line AB and others v Commission, [2003] ECR II-3275.*

Odluke Europske komisije

1. *85/121/EEC: Commission Decision of 23 January 1985 relating to a proceeding under Article 11 (5) of Council Regulation No 17 (IV/C/31.163) (Olympic Airways AE), [1985] OJ L 46, str. 51.*
2. *85/383/EEC: Commission Decision of 10 July 1985 relating to a proceeding under Article 2 of the Council Regulation (EEC) No 1017/68 applying rules of competition to transport by rail, road and inland waterway (IV/31.029 - French inland waterway charter traffic: EATE levy), [1985] OJ L 219, str. 35.*
3. *88/589/EEC: Commission Decision of 4 November 1988 relating to a proceeding under Article 86 of the EEC Treaty (IV/32.318, London European – Sabena), [1988] OJ L 317, str. 47.*
4. *92/213/EEC: Commission Decision of 26 February 1992 relating to a procedure pursuant to Articles 85 and 86 of the EEC Treaty (IV/33.544, British Midland v. Aer Lingus), [1992] OJ L 96, str. 34.*
5. *93/174/EEC: Commission Decision of 24 February 1993 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/34.494 - Tariff structures in the combined transport of goods), [1993] OJ L 73, str. 38.*

6. 94/119/EC: Commission Decision of 21 December 1993 concerning a refusal to grant access to the facilities of the port of Rødby (Denmark), [1994] OJ L 55, str. 52.
7. 94/663/EC: Commission Decision of 21 September 1994 relating to a proceeding pursuant to Article 85 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (IV/34.600 - Night Services) (Text with EEA relevance), [1994] OJ L 259, str. 20.
8. 1999/243/EC: Commission Decision of 16 September 1998 relating to a proceeding pursuant to Articles 85 and 86 of the EC Treaty (Case No IV/35.134 - Trans-Atlantic Conference Agreement) (notified under document number C(1998)2617) (Text with EEA relevance), [1999] OJ L 95, str.1.
9. 2003/68/EC: Commission Decision of 14 November 2002 relating to a proceeding pursuant to Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (Case COMP/37.396/D2 – Revised TACA) (Text with EEA relevance), [2003] OJ L 26, str. 53.
10. Commission decision of 27 August 2003 relating to a proceeding pursuant to Article 82 of the EC Treaty of (COMP/37.685 GVG/FS), [2004] OJ L 11, str. 17.
11. Case No COMP/M.5440 Lufthansa/Austrian Airlines, Phase II Commitments Package, 31.7.2009.
12. Written Question No. 471/89 by Mr Guenter Topmann to the Commission of the European Communities, [1990] OJ C 90, str. 12.
13. Written Question No. 335/90 by Mr Bruno Gollnisch to the Commission of the European Communities, [1990] OJ C 266, str. 25.

Mišljenja nezavisnih odvjetnika (Advocate General)

1. Opinion of Advocate General Jacobs delivered on 13 March 1992, Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany, C-195/90, [1992] ECR I-3141.
2. Opinion of Mr Advocate General Lenz delivered on 30 April 1996, Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, C-222/94, [1996] ECR I-4025.
3. Opinion of Mr Advocate General Van Gerven delivered on 19 September 1991, Merci convenzionali porto di Genova SpA v Siderurgica Gabrielli SpA, C-179/90, [1991] ECR I-05889.

PREDGOVOR

Promet je žila kucavica uspješnog gospodarstva i jedna od njegovih najvažnijih industrijskih grana. Normalno odvijanje prometa direktno utječe i na kvalitetu svakodnevnog života svakog građanina, pretpostavka je za njegov kvalitetni rad, stvaranje novih vrijednosti, ali i konzumiranje postojećih. Gospodarski rast, izvoz i uvoz, povezivanje ljudi i kapitala te napredak mnogih drugih aspekata života i rada jedne zajednice stoga direktno ovise o stupnju razvoja i organizacije prometa u njoj. Poput krvotoka, kada promet samo u jednom segmentu ili na jednom svom dijelu zastaje, svi oni dijelovi društva i njegovih aktivnosti ovisni o tom prometnom segmentu polako odumiru ili, u najboljem slučaju, stagniraju. Ne čudi, stoga, da je i Europska unija u posljednjih nekoliko godina dala prioritarno značenje jačanju prometnog sustava i pokrenula inicijativu za stvaranje tzv. Prometne zajednice (engl. *Transport Community*) s državama jugoistočne Europe (Hrvatska, BIH, Srbija, Makedonija, Crna Gora, Kosovo i Albanija). Paralelno s tim procesom nastavljaju se i pregovori s ostalim susjednim državama na sjeveru, sjeveroistoku i jugu te zemljama mediteranskog bazena usmjereni na širenje glavnih transeuropskih prometnih pravaca.¹ Ulazak država jugoistočne Europe ili, kako se ponekad nazivaju, država zapadnog Balkana u Prometnu zajednicu značio bi, zapravo, širenje unutarnjeg tržišta na područje tih država i direktnu primjenu punog opsega pravne stečevine EU u području prometa prije punopravnog članstva i neovisno o punopravnom članstvu država članica Prometne zajednice u Europskoj uniji.²

Hrvatska je trenutačno u završnoj fazi pretpristupnih pregovora s EU te bi stvaranje Prometne zajednice moglo vremenski manje ili više koincidirati s punopravnim članstvom u EU. Za razliku od toga, ostale države u regiji mogle bi se naći u Prometnoj zajednici mnogo prije ulaska u EU, što za sobom povlači vrlo složen proces poznavanja, prilagodbe i primjene iznimno velikog broja propisa pravne stečevine EU u području prometa. Takav scenarij nije, kako vidimo, nimalo nerealan. Ono što je upitno jest realan kapacitet prometne industrije navedenih država, u koje ubrajamo i Hrvatsku, da se vrlo brzo prilagode takvom okruženju, i u njemu opstanu. Ako uzmemo u obzir da pravna stečevina EU u području prometa, prema nekim procjenama, obuhvaća čak 10% cjelokupne pravne stečevine EU, jasno je da je riječ o ogromnom broju pravnih propisa i odnosa koji su se razvijali tijekom

¹ Extension of the major trans-European transport axes to the neighbouring countries: Guidelines for transport in Europe and neighbouring regions, COM (2007) 32 final, Brussels 31.1.2007.

² Commission proposes a Transport Community with the Western Balkans and takes further steps in strengthening cooperation with neighbouring countries in the transport sector, IP/08/382, Press release, Brussels, 5.3.2008.

posljednjih 60-ak godina. Samo njihovo poznavanje vrlo je ambiciozan zadatak za prosječnog prijevoznika u bilo kojoj grani prijevoza. Dubinsko razumijevanje značaja pojedinih instituta, njihova razvoja, današnjih dosega i implikacija na poslovanje industrije svakako nadilazi mogućnosti većine aktera na dinamičnom i iznimno zahtjevnom tržištu prometnih usluga.

Uzimajući u obzir s jedne strane značenje prometne industrije za revitalizaciju domaćeg gospodarstva, a s druge strane imperativ poznavanja prometnog prava EU za opstanak domaće prometne industrije u iznimno kompetitivnom okruženju, grupa autora ove knjige poduhvatila se nimalo lakog zadatka sveobuhvatnog prikaza pravne stečevine EU u području prometa.

Knjiga *Europsko prometno pravo* rezultat je višegodišnjeg rada i znanstvenog istraživanja sedmero autora i jedan je od ključnih rezultata znanstvenog projekta *Hrvatsko transportno pravo i izazovi jedinstvenog tržišta Europske unije* financiranog od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH od 2007. do 2011. Autori knjige specijalizirani su za pojedina područja i pitanja prometne tematike, što najbolje svjedoči o dvama stvarima: iznimnoj divergentnosti različitih prometnih grana i s time povezanih pitanja te vrlo velikom broju propisa i druge pravne stečevine EU kojom su uređeni i koju je valjalo obraditi i prikazati. Iskreno zahvaljujemo autorima što su prihvatili naš poziv i poduzeli se vrlo zahtjevnog zadatka pisanja ove knjige. Iskreno cijenimo njihovu požrtvornost, kolegijalnost i iznimnu vještinu da ovu složenu materiju približe čitatelju i prikažu jasno, čitljivo i koherentno, usprkos brojnim izazovima s kojima su se pritom susretali.

Pravna stečevina EU prikazana je i obrađena zaključno sa stanjem u ljeto 2010. godine.

Prilikom uređivanja i ujednačivanja teksta, jedan od izazova bio je onaj terminološke prirode. Važno je stoga pojasniti nekoliko ključnih terminoloških momenata. U knjizi je sustavno korišten pojam promet u širem smislu za označivanje cjelokupnosti odnosa koji nastaju na tržištu u vezi s protokom robe, putnika i time vezanih usluga, za označivanje pojedinih prometnih grana itd., a napušten je pojam transporta, iako se pojmovi prometa i transporta u doktrini prometnog prava ne mogu izjednačiti. Iako možda doktrinarno upitan, takav izbor prvenstveno je posljedica naše želje da kroz čitav tekst knjige čitatelju budemo jasni, što jednostavniji, terminološki ujednačeni i u duhu uobičajeno korištenih izraza u praksi. Za razliku od ovako shvaćenog šireg pojma prometa, pojmom prijevoz koristili smo se u užem smislu, u vezi s izvršenjem ugovora o prijevozu robe i putnika. Ipak, terminoloških izazova bilo je još mnogo, s obzirom na činjenicu da su se autori koristili pretežito tekstovima propisa, presuda i ostalih dokumenata na engleskom jeziku, čija terminologija ponekad nije jednoznačno prevediva na hrvatski jezik, koja se često tek stvara. Između doktrinarne ispravnosti, beziznimne terminološke preciznosti i usklađenosti, s jedne strane, te jasnoće teksta i značenja pojmova za čitatelja, s druge strane, odlučili smo se za ovo potonje. To je ponekad značilo od-

stupanje od terminologije usvojene u hrvatskom prometnom zakonodavstvu različitih prometnih grana i sustavno korištenje istih termina za iste pojmove sukladno engleskoj terminologiji, koju smo – upravo zbog čitateljeve udobnosti – nastojali uvijek navesti u zagradi na prvom mjestu u tekstu gdje se novi termin pojavljuje.

Ova knjiga nije pisana s namjerom da bude priručnik pozitivnog europskog prometnog prava u svakom trenutku kada će ju neki dobronamjerni budući čitatelj uzeti u ruke. S obzirom na dinamičnost ovog područja, pravno uređenje vrlo velikog broja pitanja kojima se ova knjiga bavi mijenja se gotovo na dnevnoj bazi. Uzevši to u obzir, pisanje ove knjige tek s ciljem prikaza pozitivnog zakonodavstva bilo bi besmisleno. Naprotiv, cilj je ovog djela pojasniti čitatelju, koji se nađe u situaciji da u kratkom vremenu treba proniknuti u određeno pitanje ili područje europskog prometnog prava, kontekst u kojem se ono razvijalo, faze razvoja i probleme na koje se pritom nailazilo te razloge zbog kojih ono ima današnji sadržaj i značenje. Trudili smo se da knjiga bude više priručnik za razumijevanje ove složene grane prava nego puki prikaz pozitivnog prometnog prava. Njezin je sadržaj podijeljen u dva velika dijela: opći i posebni. U općem dijelu dan je prikaz razvoja, položaja i značenja europskog prometnog prava i politike u kontekstu Osnivačkih ugovora te doktrinarnih problema koji su se javljali u tumačenju prometnih odredaba Osnivačkih ugovora u odnosu na opće odredbe Ugovora, kao i njihova rješenja. Posebni dio knjige donosi pregled pozitivnog europskog prometnog prava i pravne stečevine u pojedinim prometnim granama. Autori pojedinih poglavlja knjige su kako slijedi:

- I. Prometno pravo i politika Europske unije: prof. dr. sc. Tamara Čapeta
- II. Željeznički promet: prof. dr. sc. Nikoleta Radionov
- III. Cestovni promet: dr. sc. Ana Kumpan
- IV. Promet unutarnjim plovnim putovima: prof. dr. sc. Jasenko Marin
- V. Odredbe prava Europske unije s horizontalnim učinkom u kopnenom prometu: mr. sc. Nikola Popović
- VI. Pomorski promet: dr. sc. Božena Bulum
- VII. Zračni promet: Iva Savić, dipl. iur.

S obzirom na to da je knjiga namijenjena ne samo hrvatskoj publici već i onoj u široj regiji, ograničili smo se na prikaz europskog prometnog prava, bez ikakvih sadržajnih poveznica s hrvatskim prometnim pravom *de lege lata* i *de lege ferenda*, kako je harmonizirano s pravnom stečevinom EU u području prometa. S druge strane, opseg ovog djela nije nam omogućio obradu jednog od ključnih pitanja europskog prometnog prava: onog o transeuropskim mrežama. Iako žaleći, ovo iznimno važno, ali i složeno i opsežno područje ostavljamo za neko iduće djelo.

Naša posebna zahvala upućena je znanstvenoj novakinji Ivi Savić, koja ima višestruke zasluge za izlazak ove knjige. Osim što je kao koautorica knjige dala važan sadržajni doprinos djelu, njezina predanost, preciznost i iskrena posvećenost radu na tehničkoj pripremi ove knjige bili su od presudne važnosti u finalnoj fazi pripreme djela za tisak.

Konačno, iskreno zahvaljujemo i našim dragim kolegama recenzentima djela: prof. dr. sc. Dorotei Ćorić sa Katedre za pomorsko i općeprometno pravo Pravnog fakulteta u Rijeci, prof. dr. sc. Siniši Petroviću sa Katedre za trgovačko pravo i pravo društava Pravnog fakulteta u Zagrebu te prof. dr. sc. Iris Goldner Lang sa Katedre za europsko javno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu. Njihovi kolegijalni, dobronamjerni i vrijedni savjeti pridonijeli su kvaliteti ovog djela. Ipak, za sve nepreciznosti i nedostatke koje čitatelj bude u ovoj knjizi uočio odgovornost snose isključivo njezini autori.

Urednici

Zagreb, ožujak 2011.